

Uhkaava Kiina – havaintoja nykykeskustelusta

JARKKO HAAPANEN

Johdanto

Liikepankki Goldman Sachsin vuonna 2007 esittämän tunnetun arvion mukaan Kiina tulee ohittamaan Yhdysvallat bruttokansantuotteella mitattuna maailman suurimpana taloutena vuoteen 2027 mennessä. Samaisen arvion mukaan Kiinan bruttokansantuote olisi vuonna 2050 Yhdysvaltoihin verrattuna jo kaksinkertainen (O'Neill 2007). Kiinan voimakas talouskasvu ja siihen liittyvä niin kutsuttu muuttuva maailmanjärjestys on herättänyt runsasta keskustelua ympäri maailmaa. Kiinan noususta on oltu huolissaan myös Yhdysvalloissa, sillä Kiinan voiman ja vaikutusvallan kasvun on katsottu merkitsevän Yhdysvaltojen oman vaikutusvallan suhteellista kaventumista kansainvälisessä toimintaympäristössä. Kuvaava esimerkki amerikkalaisten Kiinapeloista olivat vuoden 2010 kongressivaalit Yhdysvalloissa, joissa kymmenet ehdokkaat kampanjoivat kilpailijoitaan vastaan syyttämällä näitä liiasta sympatiasta Kiinaa kohtaan (Barr 2011, 121). Ääriesimerkki vastareaktioista Kiinan nousuun on Yhdysvaltojen entisen varapresidentin Dick Cheneyyn puolison Lynne Cheney ehdotus, jonka mukaan Yhdysvaltojen tulisi harkita ennaltaehkäisevää sotilaallista iskua Kiinaa vastaan (Barr 2011, 127). Vaikka voimakkaimmissa skenaarioissa pelotellaankin Kiinan maailmanvalloituspyrkimyksillä, välittömin uhkakuva Yhdysvalloissa liittyy siihen, että Kiinan pelätään pyrkivän ajamaan Yhdysvallat ulos Aasiasta. Entisen ulkoministerin Henry Kissingerin (2011, 529) mukaan Kiinassa vastaavasti pelätään sitä, että Yhdysvallat pyrkii estämään sen nousun.

Vastauksia kysymyksiin kuten ”miten maailma muuttuu Kiinan nousun myötä?”, ”kuinka muiden maiden tulisi vastata Kiinan nousuun?” ja ”kuinka

kauan Kiinan nousu voi jatkua?” on pyritty esittämään lukuisissa kirjoissa ja artikkeleissa. Merkittävä osa tämänkaltaisesta kirjallisuudesta Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa esittää Kiinan nousun uhkana maailmanrauhalle ja ”länsimaiselle” yhteiskuntamallille, demokratialle ja ihmisoikeuksille. Päätelmiin siitä, että Kiinan nousu uhkaa rauhaa, päädytään moninaisten päättelyketjujen kautta, jotka voivat pohjautua esimerkiksi tulkintoihin kiinalaisen kulttuurin ominaispiirteistä tai selityksiin valtioiden nousuun ja laskuun liittyvistä historiallisista säännönmukaisuuksista. Käsitys, jonka mukaan Kiina muuttuu talouskasvun myötä länsimaiden kaltaiseksi, näyttäisi jäävän nykykeskustelussa vähitellen taka-alalle.

Tämän tiiviin keskustelukatsauksen pyrkimys on tarkastella ennen kaikkea amerikkalaista *China threat* -diskurssia esittelemällä aihepiiristä julkaistuja keskeisiä teoksia ja niissä esiintyviä Kiina-uhkakuvia. Pyrkimykseni on esimerkkejä tarkastelemalla hahmottaa kyseisen keskustelun yleisiä suuntaviivoja ja eritoten sitä, millaiset teemat, mallikysymykset ja mallivastaukset hallitsevat keskustelua. Tarkastelen katsauksessa lyhyesti *China threat* -keskustelun historiallista taustaa, teemaan liittyvää keskustelua Kiinan kulttuurihistoriasta, Kiinan ”pehmeää valtaa” sekä eräitä geopolitiikan teorioita, joiden avulla on selitetty tulevan konfliktin vääjäämättömyyttä. Vaikka tässä katsauksessa päähuomioni kohdistuuakin Yhdysvaltoihin, vastaavaa keskustelua käydään myös muualla, kuten esimerkiksi Japanissa ja Intiassa.¹

Kiinan nousua, sen taustaa ja sen seurauksia käsittelevää tietokirjallisuutta julkaistaan jatkuvasti kansainvälisten julkaisijoiden toimesta. Kysyntä tämänkaltaiselle tutkimuskirjallisuudelle vaikuttaa loputtomalta. Mao Zedongin kuoleman ja Kiinan kulttuurivallankumouksen päättymisen 1976 jälkeen Kiinan

kommunistisen puolueen 11. keskuskomitea linjasi vuonna 1978, että Kiinan tulisi tulevaisuudessa keskittyä enemmän talouskasvun luomiseen kuin jatkuvan vallankumouksen toteuttamiseen (Peking Review, No. 52, 29.12.1978). Deng Xiaopingin johdolla käynnistetyt talousuudistukset ovat aikaansaaneet ennennäkemättömän nopeaa talouskasvua. Vuoteen 1979 verrattuna Kiinan bruttokansantuote on kasvanut jo 18-kertaiseksi (Zhang 2012, 5). Kiinalainen yhteiskunta on muuttunut ja muuttuu edelleen nopeasti, minkä seurauksena sitä kommentoivan tietokirjallisuuden on vaikea pysyä ajan tasalla. Esimerkiksi kahdeksan vuotta vanha Kiinan nousua kuvaava teos voi olla tiedoiltaan jo monilta osin vanhentunutta. Tämä tosiasia on luonnollisesti omiaan kasvattamaan julkaistujen kirjojen ja artikkelien määrää.

Monimutkaisia asiakokonaisuuksia kuten Kiinan globaalin vaikutusvallan kasvua ja sen seurauksia ei ole mahdollista kuvata neutraalilla tai täysin objektiivisella tavalla. Kaikkien mahdollisten osatekijöiden ja näkökulmien huomioon ottaminen on luonnollisesti mahdotonta. Olennaista onkin se, millaisiksi muodostuvat ne vallitsevat paradigmat, joiden kautta teemaa tarkastellaan. Kysymystä siitä, millaista Kiina-kuvaa länessä luodaan, ovat aiemmin tarkastelleet muun muassa Colin Mackerras kirjassaan *Western Images of China* (1999 [1987]) sekä David Martin Jones kirjassaan *The Image of China in Western Social and Political Thought* (2001). Mackerrasin (1999; 180) mukaan länsimaisissa Kiina-kuvauksissa on erityisesti vuoden 1989 Taivaallisen rauhan aukion mielenosoitusten kukistamisen jälkeen ollut voimakkaasti läsnä samanaikaisesti sekä voimakkaan negatiivinen että voimakkaan positiivinen juonne. Toisaalta Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa on oltu huolissaan Kiinan heikosta ihmisoikeustilanteesta, mutta taas toisaalta monet ovat olleet innostuneita Kiinan talouskasvun tuomista uusista vaurastumismahdollisuuksista. Vaikka tässä lyhyessä katsauksessa keskitynkään pääasiassa negatiivisiin uhkakuviin ja näiden uhkakuvien taustalla vaikuttaviin lähtökohtiin, on hyvä pitää mielessä, etteivät nämä kuvaukset hallitse koko länsimaisen Kiina-tutkimuksen kenttää.

Uhkakuvauksien historiallista taustaa

Vanhimmat nykyisen Euroopan alueella kirjoitetut viittaukset Kiinaan löytyvät 600-luvulta, mutta on epäselvää, pohjautuivatko tuonaikaiset tiedot Kii-

nasta eurooppalaisten ja kiinalaisten kauppiaiden suoriin kohtaamiin, vai olivatko tiedot tämän itäisen valtakunnan olemassaolosta peräisin joltain kolmannelta taholta.² Vaikka ei ole täysin varmaa, vierailiko Marco Polo (1254–1324) itse koskaan Kiinassa,³ hän oli ensimmäinen tunnettu Kiina-kuvan luoja Euroopassa. Marcon isä Niccolo Polo (?–1294) ja setä Maffeo Polo (?–1309) olivat matkustelleet Yuan-dynastian (1271–1368) alueella jo ennen matkaa, jolla myös Marco oletettavasti oli mukana. Marco Polo palasi Venetsiaan vuonna 1295, ja hänen kertomustensa luoma kuva Kiinasta oli ihasteleva. Samankaltainen ihasteleva ja ylistävä tyyli oli tyypillistä myös 1600-luvun lopun ja 1700-luvun ranskalaiskirjoittajien Kiina-kuvauksissa. (Mackerras 1999, 1–4, 13–15, 36–37).⁴

1800-luvun alussa länsimaiset Kiina-kuvaukset alkoivat muuttua negatiivisemmiksi, joskaan Kiinaa ja kiinalaisia ei varsinaisesti vielä tähän aikaan pidetty minkäänlaisena uhkana lännelle. Siinä missä katolisen kirkon lähetystyöntekijät olivat aiemmin luoneet pääosin positiivista kuvaa Kiinasta, 1800-luvulla protestanttiset lähetystyöntekijät suhtautuivat kiinalaiseen yhteiskuntaan kriittisemmin: Kiinan pakanallisuutta korostettiin ja paheksuttiin. 1800-luvun loppupuolella negatiiviset kuvaukset liittyivät myös eurooppalaisten kolonialistisiin pyrkimyksiin. Näitä pyrkimyksiä pyrittiin legitimoimaan kuvauksilla, joissa eurooppalainen sivilisaatio esitettiin ylempänä ja arvokkaampana suhteessa kiinalaiseen. Varsinkin niin kutsutun boksarikapinan (1899–1901) jälkeen kiinalaiset kuvattiin tavanomaisesti julmina, petollisina ja muukalaisvihamielisinä (Mackerras 1999; 39–50, 60).

Ensimmäinen varsinainen uhkaskenaario Kiinasta ja kiinalaisista sijoittuu ajallisesti 1800- ja 1900-lukujen taitteeseen. Tuona aikana kiinalaistyöväkeä muutti runsaasti Australiaan ja Yhdysvaltoihin. Varsinkin kaivos- ja rautatieteollisuus työllisti kiinalaisia kyseisissä maissa. Kuten hyvin tiedetään, tämä aika oli myös erilaisten rotuteorioiden kulta-aikaa. Näiden teorioiden valossa kiinalaistyöväestön määrän kasvu länessä nähtiin uhkana valkoisen hallitsevan rodun puhtauden kannalta. Kyseiseen Kiina-uhkakuvaan viitataan tavallisesti nimellä *yellow peril* (keltainen vaara). Valkoista rotua alempiarvoisen keltaisen rodun pelättiin saastuttavan puhtaan länsimaisen yhteiskunnan ja heikentävän valkoisen rodun elinvoimaa. Taustalla vaikutti myös paikallisen väestön huoli omasta palkkatasostaan; kiinalaisen

halpatyövoiman pelättiin laskevan valkoisen työväestön elintaso (Jones 2001, 81–96). *Yellow peril* -teema oli näkyvä myös fiktion puolella. Yksi tunnetuimmista esimerkeistä *yellow peril* -fiktiosta on kirjailija Sax Rohmerin (1883–1959, oikealta nimeltään Arthur Henry Sarsfield Ward) luoma rikollishahmo Fu Manchu, joka esiintyi ensimmäistä kertaa kirjan sivuilla jännitysromaanissa *The Mystery of Doctor Fu-Manchu* (1913). Vaikka Fu Manchu -hahmo ei sinänsä kuvaa kiinalaisen työväestön vaikutusta läntiseen yhteiskuntaan, se voidaan nähdä osana tuon ajan negatiivista Kiina-diskurssia, missä petollisuus, moraalittomuus ja rikollisuus yhdistettiin voimakkaasti kiinalaiseen luonteenlaatuun.⁵ Käsitys, jonka mukaan petollisuus on kiinalaisille luonteenomaista, on itse asiassa *yellow peril* -keskustelua vanhempi. Kiinalaisia kuvataan petollisiksi jo esimerkiksi Montesquieun teksteissä (Jones 2001, 31). Edward Saidin (2003, 287, 308) mukaan orientin ja erityisesti arabien esittäminen petollisina ja epäluotettavina on ollut tyyppillistä orientalismidiskurssissa. Tämä havainto näyttäisi pätevän myös Kiinan kohdalla.

Seuraava merkittävä *China threat* -keskustelun aalto liittyi kylmän sodan aikaan, erityisesti sen alkuvuosiin ja Korean sotaan. Kylmän sodan aikaisessa uhkakuvassa Kiina esiintyi läntisen maailman ideologisena vihollisena, keskeisenä osana kommunistista maailmaa, jota Neuvostoliitto johti. Negatiivinen kuvaus Kiinasta sen kansantasavallan (perustettu 1949) ensimmäisinä vuosikymmeninä liittyi myös siihen, että länsimaisten työntekijöiden toimintamahdollisuuksia Kiinassa rajoitettiin tuona aikana merkittävästi. Kun vuonna 1937 Kiinassa asui noin 10 000 Yhdysvaltojen kansalaista, vuonna 1957 heitä oli Kiinassa enää vain noin 100. Kylmän sodan aikaiset negatiiviset kuvaukset olivat voimakkaimmillaan Korean sodan aikana 1950–1953, ja ne saivat uutta voimaa myös Kiinan hankittua ydinaseen vuonna 1964 (Mackerras 1999; 84–86). Vaikka Kiinan rooli ei ollutkaan Vietnamin sodan aikana (1955–1975) yhtä keskeinen kuin Korean sodan aikana, Kiina näyttäytyi usein länsimaisissa kuvauksissa osana vaarallista aasialaisen kommunismin aaltoa, jonka leviäminen tuli dominoteorian mukaisesti estää kaikin keinoin. Amerikkalaisissa Kiina-kuvauksissa tapahtui muutos positiivisempaan vuoden 1972 presidentti Richard Nixonin historiallisen Kiinan-vierailun ja suhteiden lämpenemisen myötä. Eräs keskeinen taustatekijä vierailulle olivat Kiinan

1960-luvun alusta lähtien heikentyneet suhteet Neuvostoliittoon. Vaikka Zhou Enlai oli jo 1950-luvulla kirjoittanut ja puhunut ”rauhanomaisesta rinnakkaiselosta maiden kesken” (和平共处 héping gòngchǔ), Mao Zedong ei halunnut soveltaa käsitettä sosialististen ja kapitalististen maiden välisiin suhteisiin. Eräs keskeinen ideologinen erimielisyys Kiinan ja Neuvostoliiton välillä liittyi juuri siihen, ettei Mao hyväksynyt Neuvostoliiton johdon esiintuomaa ajatusta ”rauhanomaisesta rinnakkaiselosta” kapitalististen maiden kanssa. Tämä linjaus ei lopulta ollut kuitenkaan este Kiinan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden lämpenemiselle 1970-luvun alussa.

Nykyinen *China threat* -keskustelu juontaa juurensa 1970-luvun lopun talousuudistuksiin Kiinassa, jotka ovat saaneet aikaan poikkeuksellista talouskasvua. Kiinaa ei koettu uhkana lännelle vielä uudistusten alkuvaiheessa, ja 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa talousuudistusten käynnistäjä Deng Xiaoping sai osakseen runsaasti positiivista julkisuutta. Esimerkiksi tunnettu yhdysvaltalainen Time-aikakauslehti valitsi Dengin vuoden henkilöksi sekä vuonna 1978 että 1985. Mackerrasin (1999, 121–124) mukaan positiivinen innostuneisuus Kiinan talousnoususta liittyi toiveisiin potentiaalisista liiketoimintamahdollisuuksista Kiinassa. Dengin ja Kiinan kommunistisen puolueen johdon positiivinen ja edistysmielinen imago kuitenkin romuttui Euroopassa ja Yhdysvalloissa Taivaallisen rauhan aukion mielenosoitusten väkivaltaisen kukistamisen jälkeen. 1980-luvun loppupuolelta lähtien Kiinan johto on saanut osakseen runsaasti negatiivista julkisuutta ihmisoikeuskysymyksiin liittyen. Talouskasvuun ja Kiinan aggressiiviseen ulkopolitiikkaan liittyvä uhkadiskurssi nousi esiin 1990-luvun lopulla. Keskeisiä teoksia tämänkaltaisen Kiina-kuvan rakennuksessa ovat olleet muun muassa Richard Bernsteinin ja Ross Munron kirja *The Coming Conflict with China* (1997) sekä Humphrey Hawksleyn ja Simon Hulbertonin fiktiivinen kertomus *Dragon Strike: The Millenium War* (1997). Molemmat teokset maalailevat Kiinasta kuvaa kasvavana sotilasmahtina, joka uhkaa globaalia turvallisuutta ja rauhaa⁶.

Tulkinnat kiinalaisesta kulttuurihistoriasta

Kiinan kommunistisen puolueen johto on aktiivisesti pyrkinyt puheissa ja teksteissä lieventämään Kiinan ulkopuolella esiintyviä uhkaskenaarioita sen

noususta. Keskeisessä osassa tämänkaltaisessa argumentaatiossa on ollut käsite ”rauhanomainen kehitys”, 和平发展 héping fāzhǎn, (englanninkielisessä kirjallisuudessa ”peaceful development”). Tähän käsitteeseen liittyy olennaisesti tulkinnat Kiinan kulttuurihistoriasta, jotka korostavat kiinalaisen filosofisen perinteen sekä myös kiinalaisen luonteenlaadun rauhanomaisuutta ja luontaista pyrkimystä harmoniaan. Kiinalaisten rauhanomaisuutta on todisteltu myös historian kautta: on esitetty, ettei Kiina historiaa vasten tarkasteltuna ole koskaan pyrkinyt imperialististen maiden aggressiiviseen ekspansioon (esim. Zhang 2012, 12). Tässä keskustelussa Kiinan johto on toistuvasti viitannut amiraali Zheng He’n (鄭和, 1371–1435) 1400-luvun alun tutkimusmatkoihin, jotka ulottuivat aina itäiseen Afrikkaan asti. Zheng He’n matkat ovat olleet Kiinan johtajille mieluinen keskustelunaihe erityisesti siksi, että Zhengin laivasto ei tietävästi pyrkinyt muodostamaan kolonioita Ming-dynastian (1368–1644) alaisuuteen eikä ryöstelemään paikallisia rikkauksia, vaikka edellytyksiä kehittyneiden laivojen ja aseiden myötä tähän olisi ollut. Kiinan tutkija Michael Barr (2011, 79) huomauttaa, että puutteellisesta dokumentoinnista johtuen jälkikäteen on mahdotonta tietää Zheng He’n tutkimusmatkojen yksityiskohtia. Täydellisen rauhanomainen Zhengin retkikunta ei ollut; heidän uskotaan sekaantuneen ainakin sisäiseen konfliktiin Ceylonilla vuonna 1411. Barrin (2011, 86) mukaan Zheng He on ollut hyödyllinen Kiinan nykyjohdolle sen pyrkimyksissä esittää Kiinan erilaisena kumppanina suhteessa läntisiin imperialisteihin. Esimerkiksi Kiinan entinen presidentti Hu Jintao esitti Zheng He’n tuoneen afrikkalaisille kansoille viestin rauhasta ja hyvätahdosta; ei viestiä aseista, ryöstelystä tai orjuudesta. Kiinan johto kykenee Zheng He’n avulla vahvistamaan narratiivia Kiinan rauhanomaisesta kehityksestä, esittäytymään kehittyville maille nousevana maana ilman imperialistisia pyrkimyksiä, muistuttamaan muuta maailmaa sen historiallisesti tarkasteltuna edistyksellisestä sivilisaatiosta ja myös muistuttamaan pitkästä historiasta sen toiminnalle Intian valtameren tärkeillä merenkulkureiteillä (Barr 2011, 87).

On selvää, että harmoniaa ja rauhaa korostavaa tulkintaa kiinalaisesta kulttuuriperinteestä ja luonteenlaadusta ei ole nieltä mukisematta. Omanlaisessa ääripään kilpailevista tulkinnoista Kiinan kulttuurihistoriasta tarjoo Kiina-tutkija Steven

Mosherin kirja *Hegemon: China’s Plan to Dominate Asia and the World* (2000). Mosherin (2000; 1, 141) mukaan pyrkimys hegemoniseen asemaan on syväle juurtunut Kiinan kansallisiin unelmiin (*national dreamwork*) ja kuuluu erottamattomasti Kiinan kansalliseen identiteettiin. Kiina ei voi hänen mukaansa irtautua tästä historiallis-kulttuurisesta voimasta, mikä määrittää sen kehityssuunnan. Samankaltainen näkemys esiintyy myös Bernsteinilla ja Munrolla (1997, 53): Kiinan ”historiallinen tunne” (*historical sense*) itsestään yhdistettynä kiinalaisarvioihin maan intresseistä ajavat vääjäämättä Kiinan kohti pyrkimyksiä Aasian hegemoniaksi. Mosher (2000, 15) korostaa kiinalaisen ajatteluperinteen tulkinnessaan niin kutsutun legalistisen koulukunnan keskeisyyttä. Hänen mukaansa tämä ajattelutraditio on ollut keskeinen hallintaideologia Kiinassa ja tulee olemaan sitä myös tulevaisuudessa.

Legalismi ei varsinaisesti ole yhtenäinen oppijärjestelmä. Tällä nimellä viitataan tavallisesti hallintaideologiaan, joka korostaa tiukkoja lakeja ja näiden lakien kuuliaista noudattamista. Toisin kuin esimerkiksi konfutselaisuuteen tai taolaisuuteen, legalismiin ei liity syvempää pohdiskelua elämästä, sen tarkoituksesta tai sen merkityksestä; sen tarkoitus on ainostaan antaa malli voimakkaalle ja kestäväälle yhteiskuntajärjestykselle. Legalismi on peräisin niin kutsutulta taistelevien läänitysvaltioiden ajalta (475–221 eaa.), ja se liitetään usein yhtenäisen Kiinan ensimmäisenä dynastiaa pidetyn Qin-dynastian (221–206 eaa.) hallintoon, sen ensimmäiseen keisariin (Qin Shiguang, 秦始皇, 259–210 eaa.) ja sen despotiaa muistuttaneeseen johtamismalliin, jossa tavallisilla kansalaisilla oli hyvin vähän oikeuksia ja vapauksia. Mosherin (2000, 38–39, 64–72) mukaan Kiinan kansantasavallan johtajat ovat omaksuneet Qin-dynastian ja legalismin perinteen. Hänen mukaansa Deng Xiaopingin avoimuus länttä kohtaan oli vain juoni, jonka pyrkimys oli käyttää länttä hyväksi Kiinan modernisaatiossa hylkäämättä kuitenkaan legalismia ja despotiaa⁷. 1900-luvun alun yellow peril -keskustelun tyyliin myös Mosher (2000, 101) korostaa kiinalaisten petollisuutta. Tätä käsitystä hän pyrkii tukemaan Sunzin (孫子, n. 544–496 eaa.) klassikon Sodankäynnin taidon (孫子兵法 Sūnzǐ Bīngfǎ) avulla, jossa Sunzi kuvaa vihollisen harhauttamista sotatilanteissa. Mosher käyttää Sunzin opeuksia vihollisen harhauttamisesta esimerkkinä kiinalaisten epäluotettavuudesta. Epäsuorat toimintatavat ja pyrkimys oveluuteen ovat kiinalaisille tyy-

pillisiä toimintatapoja ulkopoliitikassa myös muun muassa Henry Kissingerin (2011, 23, 102–103) mukaan. Kissingerin mukaan juuri tästä syystä länsimaiden oli esimerkiksi äärimmäisen vaikea ymmärtää Mao Zedongin pyrkimyksiä. Povatessaan tulevaa aseellista konfliktia Kiinan ja Yhdysvaltojen välille, Mosher (2000, 103) esittää Kiinan johdon myös säälimättöminä sotapäälliköinä, jotka eivät välitä ihmisten määrästä eivätkä siitä, ovatko uhrin siivilejä vai sotilaita.

Mosherin kuvausta Kiinasta ja erityisesti sen tulkintaa voimakkaimmista ajatteluperinteistä voidaan pitää ääriesimerkkinä,⁸ mutta täysin poikkeuksellinen se ei Kiinan nousua käsittelevässä kirjallisuuden kentässä ole. Hyvin tavallinen näkemys on, että demokratian ja Kiinan kulttuurin välillä on sovittamaton ristiriita (ks. esim. Bernstein ja Munro 1997, 15–16). Tästä lähtökohdasta asiaa tarkasteltaessa demokratiakehitys Kiinassa olisi epätodennäköistä, vaikka Kiinan kommunistinen puolue siirtäisi syrjään vallankahvasta. Yhdysvaltalaisessa keskustelussa Kiina esiintyy usein toimijana, jolle sotilaallisen voiman käyttö kansainvälisten konfliktien ratkaisussa ei ole ongelma. Tästä syystä Kiinan nousun uskotaan uhkaavan maailmanrauhaa. Esimerkiksi Bernstein ja Munro (1997, 78–79) pyrkivät osoittamaan historiallisten esimerkkien avulla, että Kiina on halukas käyttämään sotilaallista voimaa rajojensa ulkopuolella. Kiina on esimerkiksi vallannut vuonna 1974 Etelä-Vietnamilta saaria Etelä-Kiinan merellä, 1979 hyökännyt Pohjois-Vietnamiin, 1988 upottanut vietnamilaislaivoja saariskiistojen yhteydessä ja 1995 vallannut Filippiineiltä Spratlysaariin kuuluvan Mischief-riutan. Vaikka nämä esimerkit kiistatta ovat merkkejä sotilaallisesta aggressiivisuudesta, ne kuvaavat kuitenkin operaatioita, joiden mittakaava on ollut suhteellisen vaatimaton – varsinkin, jos niitä verrataan Yhdysvaltojen omiin operaatioihin esimerkiksi Irakissa tai Afganistanissa.

Eräät kirjoittajat, kuten brittiläistutkija Martin Jacques, ovat selittäneet Kiinan kulttuurihistorian kautta 2010-luvun kiinalaista nationalismia ja rasismia. Jacquesin mukaan keskustelu erilaisista rotukategorioista käynnistyi toden teolla Kiinan viimeisen Qing-dynastian (1644–1912) aikana. Jacquesin mukaan kiinalaiset näkevät itsensä usein muita kansoja ylempänä kansana, ja tähän han-kiinalaisuuden glorifiointiin liittyy usein myös rasistinen puoli. Jacques itse suhtautuu kriittisesti ajatukseen ”yhtenäisestä Kiinan kansasta” ja pitää sitä myyttinä, joka

on luotu kansallisia yhtenäistämisyarkimoiksi varten. Nimitystä han-kansa (漢族 Hànzú) ei ollut olemassa ennen 1800-luvun loppua. Toisin kuin Mosher, Jacques ei esitä Kiinan kulttuurihistorian ja perinteisten ajattelumallien sinänsä määrittävän Kiinan ja kiinalaisten toimintaa 2010-luvulla. Sen sijaan Jacques esittää, että tietynlaisia tulkintoja näistä perinteistä on käytetty tavoilla, jotka voivat edistää myös rasismia Kiinassa.

Kiinan pehmeä valta

Kysymys Kiinan kyvykkyydestä käyttää pehmeää valtaa kytkeytyy läheisesti erilaisiin tulkintoihin kiinalaisesta kulttuurihistoriasta ja erityisesti kysymykseen siitä, kuinka miellyttävänä kumppanina Kiina näyttäytyy kansainvälisessä kanssakäymisessä. Kiinan käyttämä ”pehmeä valta” nousi keskeiseksi keskustelunaiheeksi Yhdysvalloissa ja Euroopassa yhdysvaltalaisitoimittaja Joshua Kurlantzickin kirjan *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World* (2007) myötä. Kurlantzick lainasi soft power -käsitteen yhdysvaltalaiselta politiikan tutkijalta Joseph Nyelta. Nye käsitteli teemaa ensimmäisen kerran kirjassaan *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* (1990) ja kehitteli näitä ajatuksia edelleen tuoreemmassa kirjassaan *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (2004). Nyen (2004, x) mukaan pehmeä vallan avulla toinen valtio voidaan saada toimimaan toivotulla tavalla ilman pakkokeinoja tai taloudellisia kannustimia. Valtiolla, jonka kulttuuri, ihanteet ja politiikka näyttävät houkuttelevilta muualla, on Nyen mukaan mahdollisuuksia käyttää pehmeää valtaa. Kyse ei ole propagandasta tavallisessa suoraviivaisessa merkityksessä. Toisin kuin Nyen soft power -määritelmässä Kurlantzickin kirjassa Kiinan pehmeästä vallasta myös talousvaikuttaminen on osa pehmeää valtaa. Kurlantzick (2007, 6) perustelee laajempaa määritelmää sillä, että se mahdollistaa kattavamman käsittelyn Kiinan kansainvälisen vaikutusvallan kasvusta. Kurlantzick laskee pehmeään valtaan siis lähes kaiken, mikä ei kuulu suoraan asevoimiin tai turvallisuuskysymyksiin. Tämä laajempi määritelmä myös antaa vaikuttavamman ja tarvittaessa myös pelottavamman kuvan Kiinan kyvykkyydestä käyttää pehmeää valtaa ja ohjalla sen avulla toisten valtioiden toimintaa. Kurlantzick (2007, xi, 5) esittää, että Kiinalla on systemaattinen ja johdonmukainen suunnitelma

pehmeän vallan käyttämisestä, ja että pehmeä valta on Kiinan johdon vahvin ase ulkopoliitikassa. Kurlantzickin (2007, 7–10, 186–187) mukaan Yhdysvaltojen oma pehmeä valta on heikkenemässä samalla, kun Kiinan vastaava voima kasvaa. Tämän hän katsoo johtuvan suurelta osin Yhdysvaltojen käymästä terrorismin vastaisesta sodasta ja siitä, että tämä on vienyt Yhdysvaltojen huomion pois talouskasvun tukemisesta köyhillä alueilla. Vaikka Kurlantzick (2007, 226) alleviivaakin Kiinan pehmeän vallan kasvua ja merkitystä, hän myöntää, ettei Kiina kykene vielä tasapuolisesti kilpailemaan pehmeässäkään vallassa Yhdysvaltojen kanssa.

Keskustelu Kiinan pehmeästä vallasta ei liity ainoastaan Kiinan pyrkimykseen parantaa taloudellisen toimintansa edellytyksiä ulkomailla. Paljon voimakkaampi pelko Kiinan pehmeään vallankäyttöön liittyen on se, että Kiina pyrkisi levittämään omaa poliittisen kehityksen malliaan rajojensa ulkopuolelle. Vaikka Kiinan kommunistisen puolueen johto on toistuvasti pyrkinyt vakuuttamaan kansainväliset toimijat siitä, ettei sen intresseihin kuulu kiinalaisen yhteiskuntamallin levittäminen ulkomaille, kysymys Kiinan mallista ja sen levittämisestä on saanut melko paljon huomiota osakseen. Tavallisesti Kiinan mallista käytetään englanninkielisessä kirjallisuudessa nimitystä ”Beijing consensus”, jota käytetään eräänlaisena vastakäsitteenä vapaille markkinoille ja demokratialle pohjautuvalle Washingtonin konsensukselle. Siitä, mitä Pekingin konsensus pitää sisällään, ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä. Barrin (2011, 11) mukaan sen tärkeimmät ominaisuudet ovat vientivetoinen kasvu, valtion kontrolli ja julkiset investoinnit avainaloille, kuten energiateollisuuteen, sekä voimakas itsenäisyys talouspäätöksenteossa, esimerkiksi valuuttojen vaihtokurssien osalta. Michael Swaine (2011, 136) puolestaan listaa Pekingin konsensukseen kuuluvan laajamittainen julkinen omistajuus, maltillinen uudistusvauhti, suuri oma-varaisuuden aste sekä markkinuudistusten ensisijaisuus poliittiseen ja kulttuuriseen reformiin nähden. Vaikka Pekingin konsensuksesta monesti puhutaan ikään kuin se olisi selkeä ja johdonmukainen kokonaisuus, keskenään erilaiset määritelmät viestivät siitä, ettei näin kuitenkaan ole.

Kurlantzickin jälkeen Kiinan pehmeää valtaa on käsitelty muun muassa Michael Barr kirjassaan *Who's Afraid of China?* (2011). Barr pyrkii ottamaan kriittistä etäisyyttä Kiina-uhkakuviin ja esittää, että pelko Kiinan noususta kertoo pelkääjistä vähintään

yhtä paljon kuin Kiinasta itsestään. Pelko Kiinan noususta on voimakkaasti kytköksissä läntisen maailman pelkoon oman asemansa menettämisestä. Barr (2011, 36) huomauttaa, että Future Brand Pollin vuonna 2010 tekemän kyselytutkimuksen mukaan Kiinan imago maailmassa oli vasta sijalla 56. Erityisesti Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa tähän negatiiviseen imagoon on oletettavasti vaikuttanut keikeisesti paljon huomiota saanut Tiibetin tilanne. Vuoden 2008 olympialaisia edeltäneessä soihtuvies-tissä kiinalaiset soihdunkantajat saivat monissa Euroopan maissa vihamielisen vastaanoton. Kiinan johto on pyrkinyt parantamaan imagoaan ulkomail-la erilaisilla mediakampanjoilla, mutta on luultavaa, ettei näiden kampanjoiden vaikutus ole toistaiseksi ollut kovin merkittävä. Kiinalaiset mediatalot eivät ole kansainvälisesti hyvin tunnettuja. Esimerkiksi Kiinan valtakunnallinen televisioyhtiö CCTV on pyrkinyt voimakkaasti kansainvälisille markkinoille, mutta ainakaan toistaiseksi se ei ole pystynyt kilpailemaan CNN:n, BBC:n tai Al-Jazeeran kaltaisten toimijoiden kanssa (Barr 2011, 39–48).

Kiinan kommunistisen puolueen johto on omassa retoriikassaan korostanut konfutselaisuuden rauhaa sekä harmoniaa korostavia puolia, ja maan johto käyttää mielellään sloganin ”rauhanomainen kehitys” ohella myös käsitettä ”harmoninen maailma” (和谐世界 héxié shìjiè). Samaan aikaan Konfutsesta on pyritty luomaan kansainvälistä brändiä, mikä rauhan ja harmonian korostamisen ohella muistuttaa Kiinan pitkästä ja arvokkaasta sivistysperinnöstä. Paljon huomiota osakseen saanut Kiinan käyttämä kulttuuridiplomatian muoto on ollut Konfutse-instituuttien perustaminen yliopistojen yhteyteen ympäri maailmaa. Nimestään huolimatta nämä instituutit eivät varsinaisesti pyri levittämään konfutselaisia oppeja, vaan ne tarjoavat kursseja kiinan kielessä ja kulttuurissa. Konfutse-instituutit muistuttavat toimintamalliltaan Saksan Goethe-instituutteja, Espanjan Cervantes-instituutteja ja Ison-Britannian British Council- sekä Ranskan Alliance française -organisaatioita. Vaikkei Konfutse-instituuttien toimintamallissa sinänsä olisikaan mitään poikkeuksellista, Kiinan nousua peilaavassa China threat -keskustelussa myös Konfutse-instituutit on esitetty arveluttavassa valossa, osana Kiinan maailmanvalloituspyrkimyksiä. Instituutteja on vastustettu erityisen kiihkeästi Yhdysvalloissa, Kanadassa, Australiassa ja Isossa-Britanniassa. Instituuttien on pelätty heikentävän akateemista vapautta, edesaut-

tavan kiinalaista vakoilutoimintaa instituuttien sijaintimaissa sekä keräävän tietoa ulkomailla opiskelevista kiinalaisopiskelijoista. Barrin (2011, 71–77) mukaan todisteita näille epäilyille ei juurikaan ole ollut esittää. Suhtautuminen Konfutse-instituutteihin muistuttaa suhtautumista Kiinan nousuun laajemminkin mielessä: kiinalaisia investointeja pidetään tervetulleina, mutta kiinalaisiin toimijoihin suhtaudutaan ulkomailla usein kriittisesti ja epäillen.

Teoreettiset mallit ja konfliktin vääjäämättömyys

Yhdysvaltojen ja Kiinan välistä tulevaa konfliktia on esitetty amerikkalaisessa tietokirjallisuudessa myös ilman oletusta Kiinan pyrkimyksistä levittää omaa yhteiskuntamalliaan, oletusta Kiinan ajatteluperinteeseen sisäänrakennetusta vihamielisyydestä demokraattisia yhteiskuntia kohtaan tai ennustuksia tulevista kamppailuista niukkoihin luonnonvaroihin liittyen.⁹ Konfliktin vääjäämättömyyteen on päädytty myös erilaisten geopoliittisten teoretisointien kautta. Käsittelen tässä lyhyesti kahta valtioiden kehitystä käsittelevää teoriaa, jotka ovat saaneet huomiota osakseen *China threat* -keskustelussa.

Chicagon yliopiston professori John Mearsheimer tunnetaan parhaiten valtioiden välisiä suhteita kuvaavasta offensiivisen realismin teoriastaan (*offensive realism*), jonka hän esitteli kirjassaan *The Tragedy of Great Power Politics* (2001). Mearsheimerin mukaan valtioiden välisessä toiminnassa ohjaavana tekijänä ei toimi luontainen vallanhalu Hans Morgenthauin klassisen realismin tyyliin eikä pyrkimys säilyttää oma asema vallitsevassa järjestelmässä Kenneth Waltzin ajatusten mukaisesti, mistä Mearsheimer (2001, 19) käyttää nimitystä puolustusrealismi (*defensive realism*). Mearsheimerin (2001, 31–35) mukaan valtiot eivät voi koskaan olla varmoja toisten valtioiden aikeista. Tästä syystä valtiot eivät voi koskaan täysin luottaa toisiinsa, ja ainoa tapa oman valtion selviytymisen takaamiseksi on hegemoniseen asemaan nouseminen. Tällaiseen asemaan nouseminen edellyttää hyökkäyssotia. Vaikka vallanhalu ei Mearsheimerin (2001, 35, 50–51) mukaan kuulukaan valtioihin luontaisesti, ne kuitenkin pyrkivät maksimoimaan oman valtansa turvatakseen oman säilymisensä. Suurvallat eivät voi koskaan siirtää syrjään valta- ja voimanäkökantoja, koska rauhanpönnisteluiden onnistumisesta ei ole mitään

takeita. Mearsheimerin (2001, 170, 210–212) mukaan hyökkäyssota on usein hyödyllistä, ja valtiot, jotka käynnistävät sotia, voittavat usein ja parantavat näin strategista asemaansa. Yhdysvallat on ollut modernilla ajalla ainoa suurvalta, joka on kyennyt alueelliseen hegemoniaan. Mearsheimerin (2001, 252) offensiivisen realismin mukaan Yhdysvallat pyrkii toimillaan varmistamaan sen, ettei uusia alueellisia hegemonioita pääse syntymään. *The Tragedy of Great Power Politics* -kirjan julkaisuvaiheessa Mearsheimer suhtautui Kiinan nousupotentiaaliin vielä epäillen, ja hän kirjoitti, ettei Kiina vielä ollut riittävän varakas nousemaan potentiaaliseksi alueensa hegemoniksi. Uhkaskenaariosta Kiinan nousuun liittyen Mearsheimer alkoi kirjoittaa toden teolla vasta muutamia vuosia myöhemmin. Vuonna 2006 julkaistussa artikkelissaan *China's Unpeaceful Rise* Mearsheimer esitti, että Kiinan rauhanomainen nousu on mahdotonta, sillä Yhdysvallat pyrkii offensiivisen realismin mukaisesti aktiivisesti estämään Kiinan nousun Itä-Aasian hegemoniksi. Kyseisessä artikkelissa Mearsheimer (2006, 162) viittaa muun muassa George W. Bushin presidenttikauden aikaiseen kansalliseen turvallisuusstrategiaan, jonka mukaan Yhdysvaltojen tulee hillitä nousevia valtoja säilyttääkseen oman asemansa. Samankaltaisia ajatuksia Mearsheimer on esittänyt myöhemmin useissa muissakin artikkeleissa (ks. esim. Mearsheimer 2010a tai 2010b).

Strategia-analyttikkona tunnetuksi tullut Edward Luttwak on Mearsheimerin tavoin tuoreessa kirjassaan *The Rise of China vs. the Logic of Strategy* (2012) esittänyt oman ”strategian logiikka” -mallinsa kautta, ettei Kiinan nousu voi olla rauhanomainen. Luttwakin (2012, viii) mukaan strategian logiikka ei koskaan salli samanaikaisesti tapahtuvaa nopeaa taloudellista ja sotilaallista kasvua. Tämänkaltaisen kasvu johtaa Luttwakin (2012, 6) mukaan aina vastareaktioihin toisten maiden toimesta, jolloin kasvu pysähtyy. Vastareaktiot kasvulle eivät teorian mukaan edellytä minkäänlaista provokaatiota kiinalaisten taholta, vaan nämä reaktiot ovat yksinkertaisesti ”looginen seuraus” kasvutoiminnalle. Luttwakin (2012, 42) mukaan Kiinan jatkuva nousu uhkaa sen naapurien itsenäisyyttä, ja ne alkavat vastatoimiin, jotka voivat toteutua esimerkiksi protektionismin, investointikieltojen, teknologian siirtymisen rajoittamisen tai raaka-aineviennin rajoittamisen muodossa. Luttwakin esittämät näkemykset pohjautuvat oletuksille Kiinan kommunistisen puolueen valta-

kauden ja talouskasvun jatkumisesta. Jos talouskasvu heikkenee, vastareaktioita ja konflikteja ei Luttwakin (2012, 248) mukaan tule.

Kuten Mearsheimer, myös Luttwak pyrkii tukemaan teoriansa historiallisten säännönmukaisuuksien pohjalle ja vertaa Kiinan nousua ennen ensimmäistä maailmansotaa tapahtuneeseen Saksan nousuun. Hänen mukaansa Saksan nousu katkesi tuona aikana strategisen epäpätevyyden seurauksena, sillä ainoastaan sotilaalliseen maltillisuuteen ja diplomaattiseen sovitteluun tähtäävä suurstrategia olisi palvellut Saksan omia tavoitteita (Luttwak 2012, 65). Luttwak (2012, 59) näkee Kiinan samankaltaisessa ongelmatilanteessa, josta ulospääsy on vaikeaa. Luttwakin mukaan Kiina kykenee jatkamaan voimakasta talouskasvuun ainoastaan hillitsemällä omaa asevarusteluaan. Tämä on Luttwakin (2012, 69) näkemyksen mukaan kuitenkin epätodennäköistä, ja hän uskoo, että Kiinasta tulee todennäköisesti heikompi suurstrategian tasolla juuri sen omasta sotilaallisesta voimasta johtuen. Monet pitävät Kiinassa armeijan kehittämistä luonnollisena osana taloudellista kehitystä, ja sotilaallisella varustautumisella vaikuttaisi kyselytutkimusten perusteella olevan kansan tuki puolellaan. On myös varsin epätodennäköistä, että keskeisillä valtapositiolla vaikuttavat Kansan vapautusarmeijan (*People's Liberation Army*, PLA) johtohenkilöt suostuisivat määrärahojen kasvun leikkauksiin. Yhtenä merkittävänä ongelmana Luttwak näkee kiinalaisten perusteettoman uskon oman strategisen kulttuurinsa yliveritaisuuteen. Luttwakin (2012, 72) mukaan kiinalaisjohtajat uskovat voivansa päihittää vastustajansa ovelilla keinoilla ja tätä kautta harhauttaa vastustusta, jota sen nousu on saanut aikaan. Tämä harhausko on haitallinen Kiinalle, koska se vaikeuttaa pätevien tilannearvioiden muodostamista. Luttwakin mukaan tämä usko liittyy vahvasti Sunzi'n *Sodankäynnin taidon* arvostukseen Kiinassa. Luttwakin (2012, 72) oman käsityksen mukaan kyseinen teos on yliarvostettu ja tarjoaa ainoastaan listan oraakkelimaisia ennustuksia.

Lopuksi: kuinka reagoida?

Kysymys Kiinan noususta ja tähän liittyvistä pohjoisamerikkalaisessa ja eurooppalaisessa tietokirjallisuudessa esiintyvistä erilaisista uhkaskenaarioista liittyy laajempaan kysymykseen kehittyvien maiden ja länsimaiden välisistä voimasuhteista, jotka näyt-

täisivät olevan voimakkaassa muutostilassa. Martin Jacquesin paljon keskustelua herättämä kirja *When China Rules the World: The End of the Western World and the Rise of the Middle Kingdom* (2012) käsittelee tätä teemaa.¹⁰ Jacquesin (2012, 2–5) mukaan vuonna 2025 lännen (Länsi-Eurooppa, Yhdysvallat, Kanada, Australia ja Uusi-Seelanti) osuus maailman bruttokansantuotteesta tulee luultavasti olemaan vain reilun kolmanneksen, kun se vielä 1970-alkupuolella oli kaksi kolmannesta ja 2000-luvun alussa vielä puolet. 1800- ja 1900-luvut olivat lännen valtakautta, mutta tämä valtakausi on Jacquesin (2012, 5–11) mukaan tulossa päätökseensä. Kyse ei laajemmasta kuvasta ole pelkästään Kiinasta vaan myös sellaisista maista kuin Intia, Brasilia ja Venäjä. Kiina kulkee poikkeuksellisen voimakkaan talouskasvunsa ja suuren kokonsa ansiosta tämän kehityksen etulinjassa. Kiinan tulevasta kansainvälisestä roolista Jacques (2012, 543–546, 602) tekee huomiota herättäviä ennustuksia, kuten että kiinan kieli ja Kiinan valuutta tulevat korvaamaan englannin kielen ja Yhdysvaltain dollarin keskeisen kansainvälisen aseman, ja että Shanghai tulee korvaamaan New Yorkin globaalina rahoitusmarkkinoiden keskuksena.

Tässä katsauksessa käsitellyt uhkakuvaukset liittyvät keskeisesti läntisen ja kiinalaisen yhteiskunnan välisiin eroavaisuuksiin, joita pidetään uhkakuvauksissa yhteen sovittamattomina. Kiina-uhkakuviin liitettyjä ominaisuuksia tarkastelemalla voimme nähdä ainakin kaksi yhtäläisyyttä vanhempiin Kiinakuviin. *Ensiksi* Kiinaa pidetään uhkaavana, koska sen toimintaa on vaikea ennakoida, ja Kiinan johdon uskotaan usein myös tarkoituksellisesti jättävän muita toimijoita harhaan. Kiinalaisia on läntisissä kuvauksissa historian saatossa usein kuvattu epäluotettavina ja petollisuuteen taipuvaisina. Tämä kiinalaisuuteen liitetty ominaisuus näyttäisi ainakin osittain vaikuttavan myös 2010-luvun *China threat*-keskustelun taustalla. *Toiseksi* Kiinaa pidetään uhkaavana, koska demokraattisen yhteiskuntajärjestelmän katsotaan olevan ristiriidassa perinteisen kiinalaisen yhteiskunta-ajattelun kanssa. Tämä näkemys ei esiinny ainoastaan läntisessä Kiina-keskustelussa, vaan myös esimerkiksi Fudanin yliopiston professori Zhang Weiwei (2012, 47, 60–61) kirjoittaa, että länsimaisen demokratian kehittäminen Kiinassa johtaisi sekasortoon. Zhangin mukaan ei ole luultavaa, että kiinalaiset koskaan hyväksyisivät monipuoluejärjestelmää, koska he antavat niin suuren painoarvon vakaudelle ja vauraudelle.

Kysymys siitä, kuinka Yhdysvaltojen tulisi reagoida Kiinan nousuun ja muuttuvaan maailmanjärjestykseen, on arvatenkin ollut useiden viime aikoina julkaistujen amerikkalaisten maailmanpolitiikkaa käsittelevien teosten keskiössä. Tässä keskustelussa yleinen jakolinja kulkee termien *engagement* (sitouttaminen) ja *containment* (hallinta) välillä. Sitouttamispolitiikan puolestapuhujien mukaan Yhdysvaltojen etuja pystytään parhaiten edistämään kannustamalla Kiinaa ottamaan osaa kansainvälisiin yhteistyöorganisaatioihin. Myös aktiivisen Kiinan-kaupan uskotaan tämän näkökulman mukaan auttavan maita löytämään yhteisiä intressejä ja vähentämään konfliktin todennäköisyyttä. Sitouttamispolitiikan kannattajien mukaan Yhdysvaltojen on säilytettävä kykynsä työskennellä Kiinan johdon kanssa ja kaikin keinoin vältettävä strategista nollasummapieliä Kiinan kanssa. Sitouttamisen ja yhteistyön kautta Kiinasta uskotaan kehittyvän vastuullinen toimija kansainvälisessä politiikassa, jonka tulevia toimia voidaan myös entistä helpommin ennakoita. Hallintapolitiikan kannattajat pohjaavat näkemyksensä sitouttamisnäkökulman kannattajia voimakkaammille uhkakuville, joissa Kiinan johdolla esitetään olevan johdonmukaisia suunnitelmia Yhdysvaltojen aseman heikentämiseksi ja sen syrjäyttämiseksi. Hallintapolitiikan kannattajat näkevät Kiinan lähes yksinomaan uhkana. Tämän näkökulman mukaan Yhdysvaltojen tulisi toimia aktiivisesti ja suoraan Kiinan nousun hillitsemiseksi. Voimakkaat uhkakuvat eivät kuitenkaan automaattisesti merkitse tukea hallintapolitiikalle. Esimerkiksi Munron ja Bernsteinin (1997, xvii) Kiinan uhkaa alleviivaava kirja *The Coming Conflict with China* vastustaa hallintapolitiikkaa, koska kirjoittajat eivät usko, että Yhdysvallat todellisuudessa kykenisi estämään Kiinan nousua.

Kirjassaan *American Challenge: Engaging a Rising China in the Twenty-First Century* (2011) Kiinan tutkija Michael Swaine käsittelee erilaisia yhdysvaltalaiskäsitteitä Kiinan noususta. Swainen (2011, 149) mukaan tiukan linjan (*hard-liners*) edustajien mukaan on naiivia ajatella, että Kiina tulisi luopumaan pyrkimyksistään strategiseen johtajuuteen Aasian ja Tyynenmeren alueella. Tiukan linjan edustajien mukaan Kiina on nouseva maailmanvaltaan tähtäävä valtio, joka ei tyydy vähempään kuin sotilaalliseen ja poliittiseen ylivaltaan Aasiassa ja mahdollisesti koko maailmassa. Tästä johtuen Yhdysvaltojen tulisi lisätä voimakkaasti sotilaallisia voimavarojaan ja läsnäolonsa volyyymia Aasiassa. Swainen (2011, 150)

mukaan tämä tiukan linjan näkemys ei kuitenkaan ole vallitseva yhdysvaltalaisten nykypäättäjien keskuudessa. Enemmän painoarvoa saava maltillinen (*moderates*) näkemys puolestaan lähtee siitä, että Kiinan johto ymmärtää, että sotilaallinen konflikti Yhdysvaltojen kanssa aiheuttaisi suunnattomia kustannuksia, ja että konflikti vaarantaisi Kiinan omat kehitystavoitteet.

VIITTEET

- 1 Kiinan nousuun liittyviä uhkakuvia eri maanosissa ovat käsitelleet ainakin Herbert Yee ja Ian Storey kirjassaan *The China Threat: Perceptions, Myths and Reality* (Storey ja Yee 2002). Kirjassa käsitellään näitä uhkakuvia mm. Venäjällä, Japanissa ja Intiassa.
- 2 Mackerrasin (1999, 11) mukaan on mahdollista, että kiinalaiskauppiat olisivat vierailleet Rooman valtakunnan alueella jo viimeisellä vuosisadalla ennen ajanlaskun alkua.
- 3 Frances Woodin (1995) mukaan Marco Polo ei itse matkustanut Persiaa kauemmas. Woodin mukaan Polon kertomukset perustuivat persialaisten kauppiaiden kertomuksiin.
- 4 1300-luvun alun jälkeen musta surma (1347–1352) heikensi nykyisen Euroopan aluetta siinä määrin, ettei pitkille itäisille tutkimusmatkoille juurikaan lähdetty ennen 1600-lukua (Mackerras 1995, 17). Tästä johtuen myös Marco Polon kertomukset Kiinasta säilyivät pitkään harvinaislaatuksina. 1600-luvulla eurooppalainen Kiina-kuva oli voimakkaasti ranskalaisen kirjoittajien rakentamaa. Jonesin (2001, 25) mukaan muun muassa Voltaire viittasi kiinalaisiin koko universumin ylevimpinä ihmisinä.
- 5 Myöhemmin Fu Manchu -hahmo esiintyi myös lukuisissa elokuvissa. Näistä elokuvista ehkä tunnetuin on Boris Karlofin (1887–1969) tähdittämä ja Charles Brabinin (1882–1957) ohjaama *Fu Manchun naamio* vuodelta 1932.
- 6 Tuoreemmista konflikteista ennustavista julkaisuista on mainittava ainakin Peter Navarron ja Greg Autry'n kirjoittama *Death by China: Confronting the Dragon – a Global Call to Action* (2013).
- 7 Myös muun muassa Richard McGregor (2010, 15) kirjoittaa Dengin ”salajuonesta”.
- 8 Mosherin tuorein kirja kantaa nimeä *China Attacks* (2013). Kuten kirjan nimi antaa ymmärtää, Mosher ei edusta näkemysillään maltillista keskitietä.
- 9 Tätä viimeisintä käsittelee muun muassa Harvardin yliopiston professori Noah Feldham, joka povaa ”viileää sotaa” Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä kirjassaan *Cool War: The Future of Global Competition* (2013).
- 10 Samaa teemaa käsittelevät myös muun muassa Fareed Zakaria kirjassaan *The Post-American World* (2009) sekä Thomas Friedman ja Michael Mandelbaum kirjassaan *That Used to Be Us* (2011).

LÄHTEET

- Barr, Michael. 2011. *Who's afraid of China? The challenge of Chinese soft power*. Lontoo: Zed.
- Bernstein, Richard ja Munro, Ross. 1997. *The coming conflict with China*. New York: Vintage.

- Feldham, Noah. 2013. *Cool war: The future of global competition*. New York: Random House.
- Friedman, Thomas ja Mandelbaum, Michael. 2011. *That used to be us: How America fell behind in the world it invented and how we can come back*. New York: Farrar, Strauss and Giroux.
- Hawkesley, Humphrey ja Hulberton, Simon. 1997. *Dragon strike: The millennium war*. Lontoo: Pan Books.
- Jacques, Martin. 2012. *When China rules the world: The end of the western world and the rise of the Middle Kingdom*. Lontoo: Penguin.
- Jones, David Martin. 2001. *The image of China in western social and political thought*. Basingstoke: Palgrave.
- Kissinger, Henry. 2011. *On China*. New York: Penguin.
- Kurlantzick, Joshua. 2007. *Charm offensive: How China's soft power is transforming the world*. New Haven: Yale University Press.
- Luttwak, Edward. 2012. *The rise of China vs. the logic of strategy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mackerras, Colin. 1999 (1987). *Western images of China*. Oxford: Oxford University Press.
- Mearsheimer, John. 2001. *The tragedy of great power politics*. New York: W.W. Norton.
- Mearsheimer, John. 2006. China's unpeaceful rise. *Current History* 105:690, 160–162.
- Mearsheimer, John. 2010a. The gathering storm: China's challenge to US power in Asia. *The Chinese Journal of International Politics* 3, 381–396.
- Mearsheimer, John. 2010b. Australians should fear the rise of China. *The Spectator* 2.10.2010.
- McGregor, Richard. 2010. *Puolue: Kiinan hallitsijoiden salainen maailma*. Helsinki: Otava.
- Mosher, Steven. 2000. *Hegemon: China's plan to dominate Asia and the world*. San Francisco: Encounter.
- Navarro, Peter ja Autry, Greg. 2013. *Death by China: Confronting the dragon – a global call to action*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Nye, Joseph. 1990. *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic Books.
- Nye, Joseph. 2004. *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- O'Neill, Jim. 2007. *Current answers (and questions) about BRICs and the N-11*. <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/archive-pdfs/brics-book/brics-chap-12.pdf>. Luettu 12.6.2013.
- Peking Review. No. 52. 29.12.1978. <http://www.marxists.org/subject/china/peking-review/1978/PR1978-52.pdf>. Luettu 12.6.2013.
- Said, Edward. 2003 (1978). *Orientalism*. Lontoo: Penguin.
- Storey, Ian ja Yee, Herbert (toim.). 2002. *The China threat: Perceptions, myths, and reality*. Lontoo: Routledge.
- Swaine, Michael. 2011. *America's challenge: Engaging a rising China in the twenty-first century*. Washington: Carnegie Endowment.
- Wood, Frances. 1995. *Did Marco Polo go to China?* Boulder: Westview.
- Zakaria, Fareed. 2009. *The Post-American world*. New York: W.W. Norton.
- Zhang, Weiwei. 2012. *The China wave: Rise of a civilizational state*. Hackensack: World Century.